

podobnými žalobami, které již od 300 let se stejným neúspěchem úřady zaměstnávají.

Dr. Josef Gruber.

Stávky.

Nedávno skončena veliká stávka Neunkirchenská, jedna z nejpozoruhodnějších stávek doby poslední, naprostým neúspěchem dělnictva, neúspěchem to, kterýž vzhledem k inscenování a celému průběhu stávky s jistotou bylo lze předvídati. Poněvadž pak počet stávek v poslední době přes to, že velkou většinou s úplným nebo skoro úplným neúspěchem se setkávají, co den roste, není snad nemístno, o příčinách a účincích stávek napsati několik slov nepředpojatých a střízlivých, která arci — o tom jest pisatel již proto pevně přesvědčen, že ve věcech těch zpravidla (pohříchu) nerozhoduje střízlivá úvaha veškerých účastníků, nýbrž, jako všude jinde, jen vůle několika málo vůdců, kteří však střízlivé úvaze z těch a oněch důvodů jen zřídka kdy jsou přístupni — na dalším průběhu a opakování stávek ničeho nezmění.

Článek náš má také účel jiný, chce totiž povzbuditi ve čtenářích na stávkách přímo nesúčastných, tedy v širším obecnstvu, objektivnější nazírání na otázky, poměru dělníka k zaměstnavateli se týkající, než tomu bylo dosud. Jestli pochopitelné, že obecnstvo um svůj v otázkách mu vzdálenějších čerpá odjinud, od lidí, do kterých si slibuje odborné vědomosti v dotyčných otázkách. Neméně jest však pochopitelné, že ne všichni tito lidé skutečně jsou odborníky, a jsou-li, že ne všichni jsou dosti nestrannými aneb dokonce dosti poctivými; obecnstvo věci neznalé jim však přes to věří. Tak povstávají hesla, za kterými se skoro celý svět honí a drahé síly prospěšnějším věcem ubírá, aby pojednou seznal, že to, za čím se pachtíl, je pouhá bublina.

Heslem takovým je také »velkokapitál«, který dnes pro široké vrstvy společnosti znamená prototyp zlého. Ať se kdekoli komukoli vede hůře, byť i vlastní vinou, než by si přál, vždycky se příčina toho hledá ve velkokapitálu. Jest pravda, že se tohoto sem tam zneužilo a dosud zneužívá, vždyť jest popud k tomu právě zde značnější než jinde; ale přičítati vinu toho hned celku, je právě tak nesmyslné, jako odsuzovat celý stav proto, že některý z jeho příslušníků jest ho nehoden. A takové generalisování je při velkokapitálu (velkovýrobě a velkoobchodu) nejméně oprávněno, vždyť jen on jediný způsobil nepopíratelný vzrůst míry potřeb životních, který jest známkou naší doby a který svou cestou neustále pokračuje, pohříchu jen o něco pomaleji, než by si většina lidí přála. Velkokapitál způsobil levnější výrobou zlacnění zboží a zvětšil následkem toho jeho spotřebu; zvětšená spo-

třeba měla v zápětí zvětšení výroby a zvýšení mzdy i počtu lidí při výrobě zaměstnaných, kteří následkem toho mohli zase více spotřebovat než dříve; tento úzce spjatý kruh příčin a následků způsobil příkl. ten obdivuhodný fakt, že dnes velkovýroba zboží textilního produkuje při poměrně malém počtu výrobců (zaměstnavatelů i zaměstnaných) za rok více, než by ve stejné době mohlo vyrobiti celé obyvatelstvo země svou prací ruční.

Nelze arci popřít, že žijeme v době přechodné, kdy zastaralé formy dosud nevymizely, moderní se úplně nevytříbily a oboje ještě do sebe splývají, což má různé nedostatky v zápětí, které se jeví příkl. v nadvýrobě, v otázce maloživnostenské atd., a zejména také v poměru dělníka k zaměstnavateli, a tu v příliš častých stávkách.

Stávky ve dnešní své podobě a methodě jsou výtvorem doby nejnovější, vzniknuvše teprve spolu s velkovýrobou a doprovázejíce vsudy počátky její; s dalším vývojem velkovýroby znenáhla ustupují smírnému projednávání otázek mezi zaměstnavateli a dělníky sporných (srv. zejména poměry anglické). U nás pohříchu jest ještě doba rozkvětu stávek.

Následky jich pro přímo i nepřímo účastné jsou co neškodlivější. Zaměstnavateli kazí se nahromaděné suroviny a polotovary, jakož i stroje, kapitál ve výrobě uložený bez užítu zahálí, zákazníci, jichž zakázky nemůže vyřídit, obracejí se od něho a přecházejí k jinému, pro nedodržení lhůt dodacích musí platiti veliké pokuty konvencionální atd., což vše má za následek, že po ukončení déle trvající stávky jen zřídka kdy může výrobu svou ihned zas v původním rozsahu zahájit a dále vésti, a že tudíž nemůže po delší dobu zaměstnávat všechny dělníky, které měl před stávkou. Dělnictvo ztrácí ohromné sumy na mzdě, kterou po čas stávky nedostává, trpí hlad a nouzi, vášeň a nenávisť jeho, čím déle stávka trvá, tím více se zmáhá a svádí k výtržnostem, kteréž mu arci v ničem nepomohou a jež začasť životem (poslední příklad: Víska u Liberce) neb dlouhými tresty vězeňskými odpykává zpravidla nevinný, poněvadž praví vinníci v čas se dovedou zachrániti. I ti, kdo na stávce přímo účastnění nejsou, jí přece mnoho trpí, tak zejména průmysl a obchod, který stojícímu závodu suroviny neb polotovary dodává anebo jeho výrobky k prodeji neb dalšímu zpracování přejímá; též majitelé domů, kupci, hostinští trpí zmenšeným odbytem, zvětšením úvěru, nezaplacenými účty atd. Veliké škody ty jen zřídka kdy vyváženy bývají prospěchy, které šťastně provedená stávka dělnictvu přináší.

Již tyto úvahy měly by tedy pobouzeti k tomu, aby stávky podnikány byly jen z příčin skutečně závažných a jen o požadavky, které jednak jsou proveditelné, jednak tak prospěšné, že škody se stávkou spojené skutečně mohou vyvážit.

Všechny ostatní stávky jsou nejen bezúčelné, poněvadž súčasněným prážadným prospěch, nýbrž jen neprospěch přinášejí, ale i přímo škodlivy, poněvadž zdržují přirozený vývoj věcí.

Známy anglický smírčí soudce ve sporech dělnických, sir Rupert Kettle, dělí stávky dle příčin jejich ve tři třídy, a sice:

1. ve stávky, které povstaly z domněle ne-
správného použití neb výkladu stávajících pod-
mínek pracovních, při kterých tedy příkl. jde
o otázku, zdali v konkrétním případě byla smlu-
vená mzda akkordní správně vypočtena, zdali
smluvená doba pracovní byla zachována atd.;

2. ve stávky, při kterých jde o změnu do-
savadních a ustanovení nových podmínek pra-
covních, kde tedy dělnictvo žádá příkl. vyšší
mzdu, kratší dobu pracovní, odstranění práce
přes čas a pod. Sem dlužno také čítati stávky,
povstale příkl. z požadavku, aby zdravotní neb
jiné nedostatky v dílnách byly odstraněny a pod.;

3. stávky pro urážku citlivosti, při kterých
buď zaměstnavatel se cítí uražen svými dělníky,
buď dělníci za to mají, že zaměstnavatel neb
jeho zřízenci s nimi nespravedlivě neb urážlivě
jednali.

Pro naše poměry toto rozdělení však nestačí,
i jest tedy nutno, jakožto čtvrtou třídu ještě
připojiti:

4. stávky kvalifikující se jakožto třídní boje
kat exochen, jež nemají žádných důvodů ho-
spodářských neb osobních, nýbrž jsou vyvolány
jen z ohledů strannických, a jichž účelem jest
zejména u nás uskutečnění ideálů sociálně-demo-
kratických. Podstata těchto třídních bojů nic
tím se nemění, že za domnělý důvod k stávce
nastrčí se nějaká příčina osobní nebo požadavek
hospodářský nijak neoprávněný nebo za dneš-
ních poměrů naprosto neproveditelný. Vlastním
účelem těchto bojů bývá buď demonstrování,
jakou silou strana vládne (typický příklad: slav-
nost prvního máje), buď obtěžkáci zkouška děl-
nické organizace, buď konečně zeslabení nepo-
hodného neb příliš silného »kapitalisty«; koneč-
ným jich cílem pak, urychlit uskutečnění ideálů
sociálně-demokratických.

Sociální demokracie, zejména německá, pro-
pracovala se již k přesvědčení, že uskutečnění
těchto ideálů cestou násilnou, revolucí, jest na-
prosto vyloučeno a že ideály ty vůbec nemohou
býti dříve uskutečněny, pokud obecný vývoj lid-
stva nedostoupí onoho stupně, který jest jim při-
měřen. Vůdce německých sociálních demokratů
Bebel to již ve své řeči, pronesené v dubnu
r. 1889 na říšském sněmu německém, otevřeně
doznal, řka, že ani jednomu z nich není po-
chybno, že nelze pojednou přeskociti ani jeden
stupeň potřebného vývinu společenského, že však
jsou toho přesvědčení, že aspoň postup tohoto
vývinu urychlit mohou.

Nejbližším cílem sociálních demokratů jest
tudíž urychlení tohoto vývinu a jakožto pro-

středku k tomu užívají mezi jiným též stávek,
pod č. 4. vypsanych. Mohou však prostředkem
tím kýženého cíle dosáhnouti?

My sami jsme sice toho názoru, že ideály
sociálně-demokratické jsou vůbec neuskutečni-
telny, poněvadž máme učení jich jednak za
theoreticky nesprávné, jednak za přičící se celé
povaze lidské, leč by ovšem přišla zlatá doba
Jesaiášova, kde »vlci na pastvě s beránky si
hrají a trávu žerou...«, kde není závist, ctižá-
dost, nenávisť, lenost, panstvíchtivost, hloupost
a marnivost, nýbrž jen dobrota a moudrost
(Paulsen)*. Ale i tehdy, kdyby ideály ty mohly
uskutečněny býti, bylo by provedení jich vázáno
na jisté podmínky, kterých dnes není a v do-
hledné době nebude, především tedy na jistý
vysoký vývin celého obyvatelstva příštího státu
sociálně-demokratického ve směru hospodářském
i intelektuelním.

Stávky hospodářskými neb osobními poža-
davky neoprávněné a vůbec všechny stávky ne-
úspěchem končící však vývin tento jenom zdr-
žují; předákům strany sociálně-demokratické
nejlépe bude známo, jak valně ztenčují řady jejich
přívrženců stávky dlouho trvající neb dokonce
neúspěchem končící a jak velkého terrorismu
jest v takových případech zapotřebí aspoň k po-
někud čestnému zakončení striku. Každá skoro
stávka, leč by skončila skutečným a zvláštním
úspěchem, ubírá dělnictvu tolik mravně i hmotné
síly, že je vrhá dobrý kus zpět na cestě jich
vývinu.

Dokázali jsme již s počátku, že životní míra
dělnictva pomocí velkokapitálu valně se zvýšila,
že mzda se zvětšila a cena zboží snížila; není-liž
tedy v zájmu dělnictva a sociální demokracie
samé (neboť v uskutečnění ideálů svých, pakli
vůbec, může doufati jen při vysokém stupni
blahobytu a intelektu svých přívrženců), vývin
těchto poměrů podporovati a ne stávkami zdržo-
vati? Co však vidíme na místě toho? Vůdcům
strany sociálně-demokratické jest každá činnost
k mravnému a hmotnému zvelebení dělnictva
směřující trnem v oku; to dokazuje jasně i prů-
běh posledního, v dubnu t. r. v Praze konaného
sjezdu strany, kde odborovým organizacím bylo
vyčítáno, že politických cílů sociálně-demokrati-
ckých nedbají, revoluční ideje jich zapírají, zá-
sadný třídní boj opouštějí a se oddávají pouze
zlepšení podmínek pracovních (zvýšení mzdy,
zkrácení doby pracovní atd.). Jen zásadný třídní
boj, štvání třídy proti třídě a úplné jich roz-
loučení jest tedy dnešním úkolem naší strany
sociálně-demokratické; celá její činnost to také
jasně prokazuje.

Je-li si však sociální demokracie jista sprá-
vnosti svého učení, což přece tvrdí, proč nepo-
kusí se jednou — místo pouhého rozdmýcho-
vání vášní — poměr dělníka k podnikateli zcela
jasně, ale pravdivě osvětliti, věcné důvody pro-
tivníků uvést a věcně je vyvrátiti? Jsou-li dů-

vody sociální demokracie správný a cíle její uskutečnitelný, pak dojdou tohoto uskutečnění i bez nenávisti a bez vášně; nejsou-li však, pak zajde sociální demokracie přes tuto vášň, avšak stížena kletbou, že k vůli fantomu rozlévala v celých generacích svár a nenávist a že přirozený vývin po dlouhá léta zadržovala a ničila. Pouhou negací, pouhým bouráním všeho, co tu jest, cíle svého jistě nedosáhne; to možno jen prací pozitivní. Proto stávky, podnikané bez cíle za dnešních poměrů proveditelného, vývin věci ani v nejmenším neurychlí. Jediný jich následek může být zničení postiženého podnikatele, na jehož místo však ihned zas jiný nastoupí; a i kdyby se podařilo způsobem tím celé odvětví průmyslové zničit, neprospěje to věci sociální demokracie pranic, poněvadž na místo tuzemské nastoupí výroba cizozemská a poněvadž tedy jediný toho následek bude ožebračení několika set neb tisíců soudruhů, kteří tím pozbyli práce a výdělků.

Tak stojí věc po našem názoru.

Přílišné přeceňování svých sil se strany sociální demokracie, jeví se v častých stávkách, mělo však, zdá se, aspoň jeden prospěšný účinek; tlak vzbudil totiž protitlak a i podnikatelstvo, které dosud (nehledě k několika málo výjimkám) nebylo pokud se týče poměru zaměstnavatele k zaměstnanému organisováno, počíná se v takovýchto organisacích soustřeďovati.

Jsem dalek toho, organisacím dělnictva popíratí právo k existenci a chtítí je snad úplně odstraniti; naopak mám za to, že organisace ty, byť i ne dnes, tož příště budou mocnou pákou k smírnému vývoji otázky sociální a že jen ony mohly a mohou stav dělnictva neustále zlepšovati. Jestli zjevno, že dělník neorganisovaný je zaměstnavateli vydán úplně v šanc, a jest tudíž, poněvadž nelze očekávati, že by všichni podnikatelé stav svého dělnictva z pouhé lásky a lidskosti (vždyť jsou právě lidmi) v poměru k zisku svému zlepšovali — dokonce žádoucím, aby síly obou těchto kompaciscentů byly co možná rovny a aby tedy dělnictvo za účelem tím se organisovalo.

Byl by také krátkozrakým, kdo by chtěl ničití nynější organisace dělnické, přehlížeje jasný a neodstranitelný fakt, že organisace ty jsou příliš pevný, než aby se násilím daly rozviklati.

Právě to však, že organisace dělnické jsou tak pevný a mocny a že nemají dosud rovnocenného odporu, svádělo je k zneužívání své moci, a zkušenosti u nás čerpané jasně to prokázaly.

A proto jest také nejen žádoucí, ale přímo nutno, aby proti organisaci dělnické postavena byla rovnocenná síla jiná, tedy stejně pevná organisace podnikatelů.

Dělnictvo i při nejpřemrštěnějších požadavcích svých nalézalo dosud jen chabý odpor jednotlivých podnikatelů, které buď donutilo k zanechání podniku nebo strikem zničilo nebo

konečně donutilo ke splnění těchto požadavků, arci jen ke škodě své vlastní, poněvadž podnikatel, nenalézaje za těchto poměrů dostatečný zisk, vším možným způsobem hleděl zisku toho se domoci a za krátkou dobu také se domohl ať přímo, ať nepřímo ke škodě dělnictva.

Postaví-li se však příště organisace proti organisaci, pak v brzku i dělnictvo dojde k přesvědčení, že podnikatel za dnešního řádu hospodářského nijak nemůže poskytnouti vyšší mzdu a vůbec lepší podmínky pracovní, než se dá srovnati se ziskem podnikatelským, a že vynucení lepších podmínek takových by vždycky jen musilo vyjítí ke škodě dělnictva samého.

A dojde-li jednou dělnictvo k tomuto přesvědčení, sezná také, že mezi zájmy jeho a zaměstnavatelů nikterak není ta hluboká propast, o které dříve blouznilo, že vzájemný poměr jich jest čistě hospodářský a že podnikatelé nijak nejsou těmi zatvrzelými a zlými despoty, jak mu byli vyličováni, nýbrž že i oni řídí se výlučně svým prospěchem hospodářským.

Budou-li obě strany organisovány a seznají-li se v těchto organisacích lépe, pozná dělnictvo brzy, že ona zatvrzelost, kterou u podnikatelů vždy předpokládalo, u nich není, že tedy osobní nenávist, kterou se ve všech svých stycích s podnikatelem dalo řídití, jest naprosto bezúčelna a že jen tehdy může doufati v úspěch, když řídití se bude ne vášní, nýbrž jen hospodářskými interesy svými. Stávky s počátku v č. 4 a 3. zmíněné, najmě tedy časté dnes třídní boje kat exochen, pak úplně přestanou a také stávky pod č. 1. zmíněné budou bezpředmětny, poněvadž při nich se bude jednati jen o vyšetření faktického průběhu věci, na základě kteréhož o konečném rozhodnutí nemůže být pochybností. Vyšetření to, které dnes, poněvadž obě strany sobě nedůvěřovaly a ve správnost šetření nevěřily, bylo velmi obtížné a vedlo zpravidla ke stávkám, bude ovšem odpadnutím vzájemné nedůvěry úplně snadným.

Ale i stávky pod č. 2. zmíněné nastanou jen v řídkých případech, poněvadž obě strany dojdou brzy k otázce, není-li prospěšnější, spory takové luštití ne stávkami, které jim hmotně tak velice škodí, nýbrž pokud možno cestou smírnou, soudcem rozhodčím.

Že při oboustranné organisaci věc skutečně tento vývin sleduje, vidíme jasně na příkladu anglickém, kde spolky dělnické vyvolaly spolky podnikatelů, a kde obě tyto organisace dnes svorně a smírně pracují na zvelebení domácího průmyslu, tedy na zvelebení velkokapitálu. Nutná toho podmínka byla však, jak Schultze-Gavernitz praví, rovnováha obou účastněných sil, tedy organisace dělníků i podnikatelů.

Proto i u nás organisace podnikatelů k smírnému rozvoji otázky sociální zajisté mnoho přispěje.

Dr. Hotometz.